

100-LECIE ŚMIERCI PROF. ROMANA DZIEŚLEWSKIEGO

W dniu 8 VII 1924 r. zmarł Roman DZIEŚLEWSKI (1863-1924), pierwszy polski profesor elektrotechniki, twórca nauczania elektrotechniki na poziomie akademickim w języku polskim. Autor polskiego, akademickiego podręcznika elektrycznego oraz twórca pierwszego polskiego uczelnianego laboratorium elektrotechnicznego. Organizator pierwszego Oddziału Elektrotechnicznego kształcącego inżynierów elektryków. Jeden z pierwszych twórców polskiego słownictwa elektrotechnicznego. Wybitny działacz społeczny i samorządowy.

Urodził się 18 I 1863 r. w Tarnowie. Był jednym z 3 synów Leona i Gabrieli z Morawskich. W 1878 r., wieku 15 lat ukończył z odznaczeniem szkołę realną w Jarosławiu, następnie studiował na Wydziale Budowy Machin Szkoły Politechnicznej we Lwowie. Dyplom inżyniera, z odznaczeniem, uzyskał w 1883 r. mając 20 lat. W latach 1882–1883 był asystentem Katedry Geodezji, jednocześnie odbywał praktykę w przedsiębiorstwie budowlanym we Lwowie. W 1883 r. otrzymał dwuletnie rządowe stypendium naukowe, w ramach którego uczęszczał na wykłady w Akademii Górniczej w Berlinie i na wykłady z elektrotechniki na Politechnice w Berlinie Charlottenburgu. W Berlinie był asystentem profesora elektrotechniki i mechaniki Adolfa Słaby'ego i brał udział w życiu polskich studentów w Towarzystwie Naukowym Studentów Polaków w Berlinie. Równocześnie pracował jako wolontariusz w fabryce telegrafów G. Wehra w Berlinie, a także w fabryce lokomotyw i maszyn w Winterthur w Szwajcarii. Po powrocie pracował w warsztatach inż. Franciszka Rychnowskiego we Lwowie. W latach 1887–1889 odbył techniczną służbę wojskową w austriackiej marynarce wojennej. Następnie pracował jako inżynier maszynowy i budowlany w Salinach w Wieliczce.

W 1891 r. w Szkole Politechnicznej we Lwowie (od 1870 r. polskojęzycznej) ogłoszono konkurs na stanowisko kierownika Katedry Elektrotechniki. Do konkursu zgłosili się: fizyk, docent Franciszek Dobrzyński, który od 1888 r. wykładał już na uczelni elektrotechnikę oraz Roman Dzieślewski. Po dwóch posiedzeniach i zaciętych dyskusjach Kolegium Profesorów uznało, że więcej nauczy studentów praktyk niż najlepszy teoretyk. W wyniku głosowań 27 IX 1891 r. Roman Dzieślewski, w wieku 28 lat, został powołany na stanowisko profesora nadzwyczajnego elektrotechniki i kierownika Katedry Elektrotechniki (nominacje polskich profesorów elektryków na Politechnice Warszawskiej możliwe były dopiero w 1919 r.). Został on pierwszym polskim profesorem elektrotechniki na ziemiach Polski w czasie kiedy na świecie nastąpił szybki rozwój elektrotechniki prądu przemiennego. Prof. Dzieślewski zorganizował doskonałe (jak na ówczesne warunki) laboratorium elektrotechniczne i zwiększał stopniowo ilości godzin wykładów oraz ich zakres. W 1892 r. obejmowały one: elektrotechnikę ogólną, maszyny elektryczne, transformatory, oświetlenie elektryczne oraz pomiary elektrotechniczne. Później wprowadził wykład: budowa elektrowni. Był znakomitym pedagogiem i bardzo dobrym wykładowcą. Dnia 18 VIII 1895 r. otrzymał nominację na profesora zwyczajnego. Był autorem podręcznika akademickiego *Encyklopedia elektrotechniki, podług wykładów prof. R. Dzieślewskiego*, który był wydawany we

Lwowie przez studentów, jak np. w 1895 r opracowany przez Klemensa Weina oraz w 1898/99 wydany przez W Januszewskiego i K. Mińskiego. Jego asystentami byli m.in.: Zdzisław Stanecki (1893-1901) oraz przyszli wybitni profesorowie polskich uczelni: Gabriel Sokolnicki (1901-1903), Kazimierz Idaszewski (1903-1904), Michał Broszko (1906-1907), Kazimierz Drewnowski (1907-1914), Wacław Günther (1911-1913).

Pełnił funkcję dziekana Wydziału Budowy Maszyn w latach: 1894-96, 1904-08, oraz prodziekana w latach: 1896-98 i 1908-11. Ponadto w r. 1901/02 sprawował urząd rektora Szkoły Politechnicznej (równocześnie z urzędu był posłem do Sejmu Krajowego) i prorektora w r. 1902/03. W miarę rozwoju elektrotechniki i powiększania zakresu tematyki wykładów doszło do utworzenia w 1906 r. Katedry Elektrotechniki Konstrukcyjnej. Na jej kierownika i profesora zwyczajnego powołano w 1908 r. znanego w świecie specjalistę w dziedzinie maszyn elektrycznych i organizacji pracy Aleksandra Rotherta. Na bazie tych dwóch katedr, z inicjatywy prof. Dzieślewskiego, na Wydziale Budowy Maszyn, w 1911 r. powstał Oddział Elektrotechniczny. Szkoła Politechniczna we Lwowie, w autonomicznej Galicji, była w latach 1870-1915, a więc przez 45 lat, jedyną wyższą uczelnią techniczną, kształcąca w języku polskim i to w okresie intensywnego rozwoju techniki, zwłaszcza elektrotechniki. Dopiero w trakcie I wojny światowej, w 1915 r., powstały warunki by Politechnika Warszawska stała się polską uczelnią.

W okresie 1914-1920 lwowska Szkoła Politechniczna była czynna tylko dorywczo. Od 1914 r., a przynajmniej do 1919 r. mieścił się w niej szpital wojskowy. Po odzyskaniu niepodległości uczelnia została przemianowana w 1921 r. na Politechnikę Lwowską, a wydział zmienił nazwę na Wydział Mechaniczny. Prof. A. Rothert po zakończeniu I wojny światowej nie powrócił do Lwowa, ale prof. Dzieślewski zapewnił Oddziałowi Elektrotechnicznemu znakomitą obsadę: Katedra Pomiarów Elektrotechnicznych z laboratorium – kierownik K. Idaszewski, Katedra Urządzeń Elektrycznych – kierownik G. Sokolnicki. Dla siebie pozostawił Katedrę Elektrotechniki Ogólnej.

Prof. Dzieślewski był też zaangażowanym samorządowcem. W 1892 r. był współautorem studialnego opracowania: *Sprawozdanie w sprawie kolei elektrycznej w mieście Lwowie*. W 1894 r., w 50 rocznicę utworzenia Szkoły Politechnicznej zorganizowano we Lwowie Pierwszą Wystawę Krajową. Prof. Dzieślewski był członkiem Komitetu Organizacyjnego (sekcja maszynowa i elektrotechniczna). Zaledwie w dwa lata od opracowania studialnego w dniu 31 V 1894 r. we Lwowie pojawił się tramwaj elektryczny. Był to pierwszy tramwaj elektryczny w Austro-Węgrzech, pierwszy na polskich ziemiach zaborowych (z obecnych polskich miast jedynie Wrocław wyprzedził Lwów, ale tylko o jeden rok). Roman Dzieślewski, będąc przez 16 lat członkiem Rady Stołecznego Miasta Lwowa, był referentem różnorodnych spraw technicznych miasta, m.in. dotyczących rzeźni, wodociągów, gazowni i elektrowni. W 1905 r. opublikował w „Słowie Polskim” szereg artykułów na temat udziału, organizacji i stanowiska urzędów technicznych w administracji miasta Lwowa, a w 1910 r. przedstawił dwa projekty reformy Miejskiego Urzędu Budowniczego. W czasie wojny założył w 1915 r. demokratyczny Związek Stałej Delegacji Pracowników Państwowych i był jego prezesem. Utworzona, z jego współudziałem, społeczno-charytatywna organizacja Przystań Pracowników Państwowych była rzecznikiem interesów tych pracowników wobec państwa. Był także współzałożycielem Zakładów Wodociągowych w naftowym Zagłębiu Borysławskim.

Był działaczem społecznym. Od 17 roku życia należał do Towarzystwa Politechnicznego we Lwowie, a w okresie 1895-96 był jego sekretarzem. W 1900 r. zawiązała się w Towarzystwie

grupa elektrotechników z jego udziałem, która rozwinęła ożywioną działalność w dziedzinie słownictwa elektrycznego, uzupełniając *Niemiecko-polski słowniczek wyrazów technicznych i terminów naukowych z dziedziny magnetyzmu, elektryczności i elektrotechniki*. W 1902 r. zajmowała się redagowaniem wydawnictwa *Przepisy dla urządzeń elektrycznych zasilanych z Miejskiego Zakładu Elektrycznego we Lwowie*. R. Dzieślewski w 1907 r. otrzymał godność członka honorowego Towarzystwa. W 1910 r. odbył się we Lwowie V Zjazd Techników Polskich. Sekcji Elektrotechnicznej Zjazdu przewodniczył prof. Dzieślewski. W okresie 1916-1920 był członkiem Zarządu Towarzystwa. W 1919 r. uczestniczył (z nr 69), jako przedstawiciel Towarzystwa Politechnicznego, w Zjeździe Założycielskim SEP. Jednocześnie był członkiem Koła Lwowskiego SEP. Brał udział w pracach SEP dotyczących terminów z dziedziny elektrotechniki. Przewodniczył także Komisji do spraw Związku Zawodowego Inżynierów Elektryków. Jako członek SEP opracował projekt ustawy o ochronie tytułu inżyniera. Na początku 1924 r. został członkiem utworzonego Polskiego Komitetu Elektrycznego (PKE).

W małżeństwie z Marią Jadwigą Ipohorską-Lenkiewicz (ślub 2 III 1897) miał troje dzieci: Zygmunta Powagę-Dzieślewskiego oficera dypl., Grażynę i Danutę. Zmarł nagle 8 VII 1924, we wsi Kasinów na Polesiu.

Opracowali: Jerzy Hickiewicz i Piotr Rataj,

głównie na podstawie artykułu: Białkiewicz Z. Hickiewicz J., Patron Roku Roman Dzieślewski (1863-1924) [w:] Roczniki PTETiS nr. 2 (20), Poznań, grudzień 2012, str. 5-16.

Kalendarium upamiętnienia 150-lecia urodzin prof. Romana Dzieślewskiego

2009 r.

- Na pierwszym Kongresie Elektryki Polskiej (2-4 września 2009 r.) Jerzy Hickiewicz złożył wniosek o renowację grobu prof. Romana Dzieślewskiego, na Cmentarzu Łyczakowskim we Lwowie.

2012 r.

- Zarząd Główny Polskiego Towarzystwa Elektrotechniki Teoretycznej i Stosowanej (w dniu 28 września) oraz Zarząd Główny Stowarzyszenia Elektryków Polskich (w dniu 10 października) podjęły uchwały o uznanie prof. Romana Dzieślewskiego Patronem Roku 2013 polskich elektryków, w 150 rocznicę jego urodzin.
- Wniosek ówczesnego prezesa SEP prof. Jerzego Barglika o finansowanie renowacji grobu prof. Romana Dzieślewskiego, znajdującego się na zabytkowym Cmentarzu Łyczakowskim we Lwowie -poparła Rada Prezesów SEP, a ZG. SEP podjął decyzję o finansowaniu tej renowacji.

2013 r.

- W lutym Zarząd Główny SEP powierzył Oddziałowi Rzeszowskiemu SEP organizację centralnych uroczystości obchodów jubileuszu 150-lecia urodzin prof. Romana Dzieślewskiego oraz sprawę renowacji jego grobowca.
- W dniu 16 maja, w trakcie zorganizowanego przez Oddział Tarnowski SEP Dnia Elektryka w Tarnowie, rozpoczęły się uroczystości Patrona Roku 2013.
- W dniach 13-14 lipca Oddział Rzeszowski zorganizował dwudniowy wyjazd do Lwowa, do miejsc życia i pracy prof. Romana Dzieślewskiego, aby zebrać materiały do filmu o nim.
- W dniach 27-29 września odbyły się główne obchody Patron Roku 2013 i jubileuszu 150-lecia urodzin prof. Romana Dzieślewskiego, w dwóch miastach: Rzeszowie i we Lwowie, zorganizowane przez SEP przy współpracy z PTETIS oraz gospodarzami miejsca Politechniką Rzeszowską i Lwowską Politechniką.
- Uroczystości połączone były z zakończeniem renowacji rodzinnego grobowca Zdzisławskich-Dzieślewskich na Cmentarzu Łyczakowskim.
- W uroczystościach uczestniczyli potomkowie prof. Romana Dzieślewskiego, w tym dwie jego wnuczki Elżbieta Gromnicka z Warszawy i Teresa Gallos z Bytomia.
- Z inicjatywy Oddziału Rzeszowskiego SEP powstał film pt. Zapomniany Pionier, o prof. Romanie Dzieślewskim, sfinansowany ze składek członków SEP.

2014 r.

- W dniu 27 maja Zarząd Oddziału Tarnowskiego SEP podjął uchwałę o ufundowaniu w Tarnowie, mieście jego urodzenia, tablicy upamiętniającej prof. Romana Dzieślewskiego.
- Wydanie książki Roman Dzieślewski: pierwszy polski profesor elektrotechniki i jego współpracownicy, 290 s. autorstwa Jerzego Hickiewicza przy współpracy z Przemysławem Sadłowskim.

2015 r.

- W dniu 29 stycznia prezesi Oddziału Rzeszowskiego SEP i Oddziału Przemyskiego SEP Bolesław Pałac i Grzegorz Fiejtek odwiedzili I Liceum Ogólnokształcące w Jarosławiu, kontynuatora Szkoły Realnej, którą w 1878 r. ukończył Roman Dzieślewski i zdał z odznaczeniem egzamin dojrzałości.
- W marcu wydano Biuletyn Oddziału Tarnowskiego SEP, nr 48 (jako numer specjalny), w całości poświęcony Profesorowi Romanowi Dzieślewskiemu.
- W dniu 27. marca na frontonie kamienicy Rynek nr. 9 w Tarnowie (należącej do Rodziny Dzieślewskich, gdzie prawdopodobnie urodził się prof. Roman Dzieślewski), odsłonięto tablicę poświęconą jego pamięci.
- Ustanowienie nowego medalu SEP poświęconego postaci profesora Romana Dzieślewskiego.

Przygotowali: Jerzy Hickiewicz, Bolesław Pałac